23.10.2023

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Kirjallisen lausunnon pyyntö sosiaali- ja terveysvaliokunnalta / HE 55/2023 vp (12.10.2023)

Suomen ylioppilaskuntien liiton lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta annetun lain 51 a §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain muuttamisesta annetun lain 10 a §:n muuttamisesta

Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL kiittää mahdollisuudesta lausua sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta annetun lain 51 a §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain muuttamisesta annetun lain 10 a §:n muuttamisesta.

SYL esittää lausuntonaan seuraavaa.

Yleisesti lakiehdotuksista

SYL kannattaa ennaltaehkäisyyn ja vahvistettuun perusterveydenhuoltoon painottuvaa terveydenhuoltoa, ja on huolissaan korkeakouluopiskelijoiden kokemista vaikeuksista saada hoitoa oikea-aikaisesti ennen ongelmien pitkittymistä ja terveydellisten haasteiden kumuloitumista. Erityinen haaste ovat mielenterveyden lievät ja keskivaikeat oireet, joiden esiintyvyys on kasvanut viimeisten kolmen vuoden aikana noin 30 %.

SYL katsoo, että hoitotakuulain säätämisellä on ollut hyvä tarkoitus, mutta hoitotakuun merkittävä kiristys osuu aikaan, jolloin hyvinvointialueet vasta käynnistävät toimintaansa, terveydenhuollon työvoiman saatavuus on heikentynyt entisestään ja talouden reunaehdot ovat merkittävästi tiukentuneet. Hoitotakuulain lisäkiristys tai jo 1.9.2023 voimaan tulleen hoitotakuulain valvonta voivat potentiaalisesti haitata opiskelijoiden kokonaishoitoa, kun palveluntuottajat (hyvinvointialueet ja YTHS) joutuvat siirtämään jo ennestään niukkoja resursseja hoitoketjun alkupäähän. Opiskelijoiden kokonaisvaltaisen terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen vaatii panostuksia ennaltaehkäisyyn, koko perustason palvelun vahvistamiseen ja hoidon jatkuvuuden varmistamiseen.

SYL suhtautuu täten myönteisesti esitykseen 7 vuorokauden enimmäisajasta luopumiseksi perusterveydenhuollon avosairaanhoidon hoitotakuussa. Kantamme pohjautuu vallitsevaan pitkä-aikaisen sosiaali- ja terveysalan osaajapulaan sekä jo nyt vaillinaisiin Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) resursseihin.

Korkeakouluopiskelijoiden terveyspalveluiden tarve on kasvanut pandemiavuosina sekä niiden jälkeen merkittävästi. Esimerkiksi mielenterveyteen liittyvien haasteiden merkittävämpi esiintyvyys muuhun

Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL) ry
Lapinrinne 2, 00180 HELSINKI
Sähköposti: syl@syl.fi
Y-tunnus: 0202339-6S
syl.fi

väestöön verrattuna (KOTT 2021, THL) ei tule helpottamaan ainakaan lähitulevaisuudessa. Tämä edellyttää toimenpiteitä, jotka on toteutettava ennen hoitotakuun kiristämistä entisestään.

Seitsemän vuorokauden hoitotakuussa olisi huomioon otettavana riskinä, että tiukentuvien enimmäisaikojen vuoksi panostetaan yksinomaan ensimmäisen hoitokäynnin toteutumiseen, jolloin hoidon jatkuvuus kärsisi ja hoitojonot jatkohoitoon voisivat pidentyä.

Tällä voisi olla vaikutuksia etenkin mielenterveyspalveluiden hoidon jatkuvuuteen, sillä jo keskivaikeista oireista kärsivät opiskelijat tarvitsevat tyypillisesti useampaa hoitokäyntiä potilasta kohden.

Sosiaali- ja terveysalan henkilöstöpula edellyttää toimia

YTHS:n toiminta-alueittain voimakkaasti vaihtelevien henkilöstön saatavuushaasteiden takia esimerkiksi yleis- tai hammaslääkärin vastaanottoa ei ole aina mahdollista tarjota opiskelijalle ajoissa jokaisella YTHS:n viidellä toiminta-alueella vahvasta digitaalisiin palveluihin panostamisesta huolimatta. Yleis- ja mielenterveyden palveluista 72 % tarjotaan digitaalisia kanavia hyödyntäen jo tällä hetkellä, jolloin opiskelijoita kyetään hoitamaan myös paikasta riippumatta.

SYL näkeekin tarvittavan painokkaita toimia henkilöstön saatavuuden ja alan houkuttelevuuden parantamiseksi, vaikka hoitotakuuta ei entisestään kiristettäisikään. Pakottava lainsäädäntö, muun muassa nopea hoitotakuun kiristäminen ilman ennakoivia kansallisia työvoimapoliittisia toimia johtaa pahenevaan kilpailuun terveydenhuollon ammattilaisista ja palveluntuottajien kohonneisiin työvoimakustannuksiin. Tästä hyvä esimerkki on vuokralääkäreiden yleistynyt käyttö korkeilla kustannuksilla. SYL tähdentää, että lainsäädännön pitää tuottaa enemmän ja parempia palveluja opiskelijoille. Lainsäädännöllä ei tule asettaa YTHS:ä tai muita tuottajia kohtuuttomaan tilanteeseen, jossa esimerkiksi työvoimaa vuokraavat yritykset voivat hyödyntää vallitsevaa tilannetta epäeettisellä tavalla.

Hoitotakuun resursoinnista

SYL ilmaisee huolensa siitä, että 1.9.2023 voimaan astunutta hoitotakuutakaan ei ole yhdessä kustannusten huomattavan nousun kanssa huomioitu riittävästi YTHS:n toimintaan kohdistetussa perusrahoituksessa. Hoitotakuun kiristyminen on hallituksen esityksen mukaan huomioitu YTHS:n kohdalla toteutettavaksi 350 000 euron vuosittaisella määrärahalla. Todelliset kustannukset ovat säätiön mukaan tätä huomattavasti suuremmat mm. inflaation ja kohonneiden työvoimakustannusten vuoksi. Näemmekin, ettei seitsemän vuorokauden hoitotakuuseen ei ole näkemyksemme mukaan mahdollista nykyisen tasoisella resursoinnilla yltää.

SYL edellyttää YTHS:n perusrahoituksen varmistamista siten, että opiskelijoille kyetään tarjoamaan 1.9.2023 voimaan astuneen hoitotakuun mukaiset toimivat ja saavutettavat yleis-, mielen- ja suunterveyden palvelut. Kesken vuotta neuvoteltavien perusrahoituksen ulkopuolisten valtionavustusten täysimääräisessä hyödyntämisessä on ollut haasteita, sillä ne ovat luonteeltaan lyhytvaikutteisia ja määräaikaisia, ja päätökset niistä on tehty tyypillisesti vasta kalenterivuoden puolivälissä.

Korkeakouluopiskelijoiden terveydenhuoltopalveluiden rahoituksen vahvistamisessa on SYLin mukaan huomioitava opiskelijoiden jo nyt niukka toimeentulo. Vaihtoehtoja ovat ylimääräiset rahoitukset valtiolta tai muilta tahoilta (sallimalla lahjoitusten vastaanottaminen ilman YTHS:n perusrahoitusta pienentävää vaikutusta) tai opiskelijoiden maksaman prosentuaalisen osuuden pienentäminen.

Perusrahoituksen kohdalla on huomioitava myös hoidontarpeen arvioinnin vaatimat lisäresurssit. YTHS on nostanut STM:lle toimittamassaan selvityksessä (16.8.2023) esille tänä syksynä kiristyneen

hoitotakuun aiheuttavan välittömästi esimerkiksi 4-5 uuden terveydenhoitajan tarpeen jo pelkästään hoidontarpeen arviointiin liittyvänä lisäresursointina.

YTHS:n toimintaympäristön erityishaasteet hoitotakuussa

YTHS:n toimintaympäristöön liittyvät erityispiirteet luovat omat haasteensa hoitotakuun toteutumiseen. Korkeakouluopiskelijoiden terveyspalveluihin hakeutumiseen liittyy erityisiä kausiluonteisia kysyntäpiikkejä vuoden alkuun sekä syksyn alkuun painottuen. Kysyntäpiikit ovat seurausta uusien opiskelijoiden opintojensa aloittamisesta sekä opiskelijoiden yleisten kesä- ja talviajan vapaajaksojen päättymisestä.

Esimerkiksi edellisen toimintavuoden (2022) aikana tehtyjen hoidontarpeen arviointien kuukausittainen määrä yleisterveydessä vaihteli 9 144 ja 18 823 tehdyn hoidontarpeen arvion välillä.

Kysynnän voimakas vaihtelu lisää painetta YTHS:n toimintaan, sillä hoitotakuun on toteuduttava myös kysynnän nopean kasvun aikana. Painetta on osaltaan lisäämässä myös opiskelijamäärien kasvu, jonka vaikutusta ensi vuodeksi suunnitellut maltilliset korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäykset tulevat entisestään kasvattamaan.

YTHS on panostanut vahvasti uudistuksiin, jotka parantavat säätiön tuottamien palveluiden tuottavuutta ja tehokkuutta. Hoitotakuu ja sen kiristyminen ovat tuoneet jo nyt palveluiden tuottamiseen kuitenkin erityisiä haasteita, jotka SYL edellyttää huomioitavan YTHS:n toimintaedellytysten varmistamiseksi.

SYL toivookin, että sosiaali- ja terveysvaliokunta esittäisi julkilausuman nykyisen hoitotakuun edellyttämän lisäresursoinnin varmistamiseksi niille sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottajille, joiden palveluiden järjestämis- tai tuottamisvastuuseen hoitotakuun jo tänä syksynä voimaan tulleet kiristykset vaikuttavat.

Lisätietoja

Henri Kontkin
Sosiaalipolitiikan asiantuntija
Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
henri.kontkin@syl.fi
040 413 4411